

որ տպագրուած գործ մ'է արդէն և կը գտնուի 1513ին տպուած Աղբարքին կից:

ՀԻՄԳԵՐՈՒՄԻԸ՝ 172 թուահամարով «Խորմ. րագիրք» տուիին մէջն է, ունի 6 թիւք: Փոքրիկ տեսք մ'է այս ալ, նոսրագիր, և կը կրէ՝ Պատմութիւն Հայկա-իւն, և նաեւ րիւսիմադրութ, ՄԱՏՆԵՀՆՈՐ ԿԱԽՆ վերնազիրները, բայց ամբողջովին արտագրուած է Ամբարտուկաթի ԱՆԳԻՏ. ԱՆՊԵՏԷՆ:

Կը խօսի Մատենհար կաւին ուր զըտնուելուն, և անոր հրաշագործ յատկութիւններուն վրայ:

Մատենհար կաւն վերջը, կայ նաեւ Լույսակին պատմութիւնը, որ սա ալ գրուած է Ամբարտուկաթ բժիշկէն:

Այս հինգ տետրակները ոչ թուական ունին ոչ ալ Յիշատակարան. բայց կարեւոր են բաղդատութեան համար, այն ձեռագիրներուն, որոնք աղաւաղ են և սխալագիր:

ՏՕԹԹ. ՎԱՀՐԱՄ Ե. ԹՈՐԳՈՍԵԱՆ

Վեհեօսիկ — Ս. Ղազար

6 փետրուար 1923

(Շարունակելի)

Գ Ի Ա Կ Ա Ն

ՆԻԲԵԼՈՒՆԳՆԵՐՈՒՆ ԵՐԳԸ

□ □ □

(Շար. տես թագմ. 1925, էջ 205)

Հասարակաց հաւանութեամբ վերջ տրին Պատերազմին. ձեռքերն իրենց դըրին վար Սաղաւարտներն ու ծակծղկուած վահաններն: Ինչ բան որ հոն կը տեսնուէր՝ կը կըրէր Հնգքերն արեան Բուրգոնդներուն ձեռքերէն:

Անոնք գերի տարին իրենց ուզածներն. Իրենց բոլոր իրաւունքին մէջ էին: Գերնոտ, Հագէն՝ այս դիւցազնները թեթեւ Պատգարակաց վերայ դըրին վիրածներն: Հինգ հարիւր հաւ գերի տարին հետերին: Պարտեալ բանակն ուղղուեցաւ Գանիա:

Աղէկ էին պատերազմած Սաղաւարտներն, Որ մարդ գրեմք կարողանար գրուատել. Ասի մեծ ցաւ կը պատահէր քաջերուն: Ինկածներուն վերայ լացին դառնահոծ Սիրելիներն իրենց բոլոր: Բուրգոնդներն Հոնոտ ուրին տանիլ գէնքերն ու զարդերն: Անոնք շահուած էին ձեռքով Սիրգիրդի: Զանոնք կապտած էր իր հանդ քաջութեամբ, Պէտք էին զայն խոստովանիլ Գունթերի: Բոլոր մարդիկն անկեղծութեամբ: Տէր Գերնոտ Պատգամ յըզեց որ իր երկրին մէջ պատմեն Բարեկամաց՝ յարողութիւնն որ իրենք Ունեցան ինք ու մարտիկներն եւ պատիւ Վաստեղեցան: Վազեցին ժիր բանբերներն Եւ պատմեցին ամէն ինչ, դեռ քիչ առաջ Տրտում դէմքերն ուրախացան զուարթացան Եկող հասնող բարեբաւորիկ լուրերէն: Ազնիւ կիներ կը հարցնէին թէ ինչպէս Մարդիկն հըզոք թագաւորին ունեցան Յարողութիւն: Բանբերներն մին տարին Քըրմիւրդի առջեւ. զաղտուկ ըրին աս. Անի պիտի չհամարձակէր յայտնապէս. Որովհետեւ իր սրտին սերտ սիրելին կը գտնուէր մարտիկներու խումբին մէջ: Բանբերին իր սենեակն երբ զաւր տեսաւ Զքնապագեղ Քրիմիւրդի՝ բոսւ բախութեամբ.

«Եկուր, եւ տուր ինծի լուրեր անձկալի.

Գեզ պիտի տամ իմ ոսկիէս, եթէ տուտ Զըսես, և քեզ նըպատաւոր ըլլամ միշտ Գերնոտ եղբայրս ինչպէս ելաւ մարտէն դուրս Եւ իմ ուրիշ բարեկամներս. ինկաւ Մենէ ալ. ո՞վ ամենէն լաւ գործ տեսաւ: Ահաւասիկ ինչ որ ըսես պիտի գուն »:

Բանբերն իսկոյն տըլաւ անոր պատասխան. «Մենք չունեցանք եւ ոչ մէկ վատ: Եւ սակայն Պատերազմի մարիկներուն մէջ ոչ ոք Երիվարեց այնքան լաւ, ո՞վ պերճ բամբին, Որովհետեւ պէտք է որ ստոյգն ըսեմ ձեզ, Ինչպէս այն վեհ օտարականն որ հկաւ Նիգրիլանդէն. քաշխիղակս Սիրգիրդի Զեռքը գործեց զարմանալիք աչքը ինքն:

Ինչ որ մարտին մէջ գործեցին դիւցազններն՝ Հագէն, Դանկուարտ եւ միւս մարդերն արքային, կը կոտէին թէեւ պատուով՝ օրէնքով, Հո՞վ են բոլոր եթէ դըննաք կըլիւթօք Հրաշքներուն հետ զոր կատարեց միայնակ Սիրգիրդի դիւցազն՝ որդին Սիգմունդ արքային: Խառնուրդին մէջ ըզգետնեցին շատ մարտիկ: Բայց ոչ ոք չի կրնար պատմել ձեզի հոս Հրաշխիքները զոր Սիրգիրդի կատարեց,

երկվարեց երբոր մարտին հորձքէն ներս :
Ան թշնամաց ազգականաց՝ կիներուն
Առթեց ցաւեր սարսափելի՝ ահաւոր :
Սիրելիներն հոն մնացին շատ կիներուն :
Կորդակներուն վրայ կը լուէր շրկահիւնն
Որտապոչ հարուածներուն՝ որ վէրքեր
կը բանային լայնափեռեկ : կը հոսէր
Արիւնը գունդ գունդ, ան ամէն կէտերով
Ասպետ մըն է հիանալի՝ անվեհեր :
Մէջէն Որտուինն ինչէն՝ ր գլուխ շըհանեց :
Որոնց որ իր օրովը հասնէր՝ կ'իյնային
Խոց վիրաւոր, մեծագոյն մասը դի ցուրտ :
Եղբայրդ անոնց հասցուց անեղ կորուստներ, Որոնց նըմանը մարտերուն մէջ ծանօթ
Ոչ օք երբեք հասցունց. ըսել կը պարտի-
շնարտութիւնը մարդ ընտիր այս մարդոց
Հանդէպ, այնպէս վարուեցան խրոխտ Բուրգոնդ...
Որ կրնան զերծ պահել ամէն ամօթէ ներն,
Արիութիւնն իրենց. Թամբեր անհամար
Դատարկեցին ձեռքերն իրենց, եւ իրենց
Լուսանշոյլ սրելուրն շաչով շառաչով
Որտաց դաշտը. Հոննոսի մարտիկներն
իրենց ձիանն այնքան աղէկ վարեցին,
Որ անոնցմէ խոյս տալն անշուշտ պիտի 'լլար
Շատ օգտաւէտ : Տրոնյէցիներն ըրին հոն
Մեծ աւերիկի՝ երբոր խիստ՝ հոծ կարգերով
Զոյգ բանակները բախեցան իրարու :

Փաշակորով Հազէնի ձեռքը փռեց
Շատիւ տապաւտ. պատմելիք շատ կան բաներ
Հոս՝ երկրին մէջ Բուրգոնդներուն Փերնտի
Մարտին Հունուդը, Սինդուդ եւ քաջն Հոուսիդը
Ըրին այնչափ գործեր, որ ցաւ պիտի 'լլայ
Անանցական քաջ Լիւդգերի, որ կարգաց
Ասպարէզ քու ազգականաց Հոննոսի :
Ազնիւ բամբուլ, արդ լըսեցէք իմ խօսքերս :
Սիգֆրիդի ձեռքն անոնք երկուքն ալ բռնեց :
Դէպ այս երկիրն երբեք զերի չըբերին
Այնպիսի մեծ թիւով՝ որքան կու գան արդ
Դէպ ի Հոննոս՝ շնորհիւ իր պերս արութեան» :

Քրիմհիլդի չէր կրնար ըլլալ ոչ մի լուր
Աւելի եւեջ հաճելի — «կը բերեն
Հինգ հարիւր ոչ վիրաւոր կամ աւելի,
Իսկ վիրաւոր՝ զիսցէք, տիկին, ութսուն հատ
Պատգարակներ՝ կարմիր իրենց արիւնով :
Սիգֆրիդի ձեռքն էր որ խոցեց անոնցմէ
Մեծագոյն մասն : Իսկ Հոննոսի մարդերուն
Յաւակնութեամբ մարտի հրաւեր տըողներն,
Ահա Գունթեր թագաւորին զերի են :
Կը բերուին այս երկիրը մեծ ցնծութեամբ» :
Իր այտերուն վրայ փթթեցան ծաղիկներ

Ջինջ ու փայլուն երբոր այս լուրը լըսեց :
Յետոյ չքնաղ դէմքը վարդի առաւ գոյն
Երբոր զիսցաւ որ այնքան մեծ վտանգներէն
Պրծեր էր դուրս երջանկութեամբ դեռափթիթ
Առյգազեղ Սիգֆրիդը. նէ հրճուեցաւ՝
Եւ իրաւամբ՝ իր սիրելեաց համար ալ :
Խօսեցաւ կոյսը սիրակաթ. — «Գուն բարի
Տըւր լուրեր. պիտ' ունենաս իբրը վարձ
Ըզգեստ մը ճոխ. քեզի բերել պիտի տամ
Տասն ոսկի մալք» : Մարդ մըտադիւր եւ յօժար
Կ'ընէ նըման զրոյցներ հարուստ կիներու :
Բանբերին վարձք տրուեցաւ՝ զգեստն, ոսկին,
Ան ատեն շատ օրիորդներ փուլացին
Պատուհանները՝ որ դիտեն ուղիներն :
Երկվարելը կ'աշէին անոնք հոն
Բուրգոնդիոյ անթիւ ընտիր քաջներուն :
Նախ եւ առաջ որջանդամները եկան.
Վիրաւորները կու գային ետեւէն :
Որ կրնային լըսել առանց չիկնելու
Ողջոյնն իրենց բարեկամաց : Թագաւորն
Ուրախ զարարի երկվարեց ընդառաջ
Օտարներուն : Փոխուած էր իր ցաւը մեծ՝
Մեծ ցնծութեան : Ընդունեցաւ իրեններն
Համեստօրէն, ընդունեցաւ նոյն նըման
Եւ օտարներն : Ըզբօր արքայն արդար էր
Որ շնորհակալ ըլլար անոնց մասին :
Որ պատասխան էին տըւած իր կոչին,
Եւ զի դարձեալ զարհուրելի մարտին մէջ
Տարած էին փառապարգեւ յաղթանակ :

Աղաչեց վեհ Գունթեր որ լուր տան իրեն
Հըզպապապին մասին՝ որ վէրք առնելով
Ինկած էին արշաւանքի միջոցին :
Կորսնցուցեր էր ան վաթսուն միայն մարդ :
Լացին ասոնց վըրայ ինչպէս որ կտրիճ
Հերոսներու վըրայ կը բերէր Գունթերի
Երկիրը շատ ջարդուփըշուր վահաններ
Եւ անհամար ստղաւարտներ ծակոտկէն :
Գունդը կ'իջնէր վար ձիերէն՝ արքային
Սրահին առջեւ. Ուրախութեան գոչիւններ
Կը հնչեցնէր՝ նդունելութիւնը սփուն :
Մարտիկներուն պատրաստեցին քաղցին մէջ
Օթեաններ, եւ թագաւորն աղաչեց
Որ տանին մեծ խընամք անոնց, Հրամայեց
Վիրաւորներուն հսկել, դընել ամէն ուշ,
Եւ հայրաթիւնը դիւրութիւններն անհրաժեշտ :
Տեսնելեցան իր մեծանձնեայ 'գնըութիւնն
Ու բարութիւնը հանդէպ իր թշնամաց :
Ան Լիւդգատին ըսաւ. «Բարի եկաք հոս :
Զեր երեսէն շատ վրնասներ կըրցեի,

Որոնց հիմա պիտի ստանամ հասուցում,
 Եթէ երբեք չըթողլըք բախտը զիս:
 Հըպատակները վարձատրէ թող Աստուած:
 Իրենց պարտքն ինձ հանդէպ զըրին լաւ ի գործ»:

— Իրաւացի է ձեր անոնց շնորհակալ
 Ըլլալն, Ըստ լիւզգեր: Երբեք թաղաւոր
 Զըտարաւ այդքան հոյանուս զերիներ:
 Որպէս զի դուք ձեր թշնամեացը հանդէպ
 Ունենաք լաւ՝ ազնիւ վարմունք, եւ տանիք
 Անոնց ամէն փոյթ ու խնամ մարգասէր,
 Պիտի տանք ձեզ վարձատրութիւն մեծաճոխ»:

— Կ'ուզեմ ազատ թողուլ ես ձեզ երկուքնիդ,
 Ըստ արթայն. բայց գրաւական պէտք է ինձ
 Որ թշնամիս պիտի հոս քովըս մընայ
 Եւ պիտ' երկիրըս չըթողու առանց իմ
 Հաւանութեանս: Լիւզգեր անոր տըւաւ աջն:

Յետոյ ապիւն տարին երկու արթաններն,
 Հայթայթեցին անոնց ամէն դիւր՝ հանգիստ:
 Մահիններու վրայ դրուեցան վիրածներն:
 Անխոցներուն տուին մեղրաշուր, բարկ գինի:
 Հիւրերն երբեք այնքան զըւարթ չապրեցան:

Կը բերէին շարդուքընուր ասպարներ.
 Արիւն թաթախ թաթեր զիզուած էին հոն.
 Զանոնք աչքէ հեռացուցին՝ որ կիներն
 Անոնց ի տես չարացուեն: Շատ ասպետներ
 Քաշ ոգեսպառ կը դառնային խոշկեցէ:
 Հիւրերն արթայն խընամեց մեծ բարութեամբ:
 Օտարներով՝ ծանօթներով լեցուն էր
 Երկիրը. տուաւ ան մեծ սիրով դարմանել
 Մանրը վէրքեր ըստացողներն. իրենց կարծր
 Յուսկիւնութիւնը վարձացած էր ամոք:
 Բեթըլկական արուեստներու հմուտներուն
 Տրուեցան մեծ վարձքեր, արծաթ անկըշիւ
 Եւ շինչ ոսկի, որպէս զի յետ գուպարի
 Վըտանգներուն՝ դարձան անտին խոցներուն:
 Բարայն՝ ասկէ զատ՝ հիւրերուն պարգեւեց
 Շըթեղաճոխ շատ ընծաներ: Եւ անոնց՝
 Որ քայլէին յոգեած փափազ ունէին
 Իրենց տունները հառնալու, սրտագին
 Կ'աղաչէին որ միան՝ ինչպէս կ'ըլլէր
 Բարեկամաց. խորհուրդ հարցոյց թագաւորն
 Ինչպէս պիտի վարձատրէր ինքն իր մարդերն
 Որ կատարած էին իր կամքը պատուով:

Այն ժամանակ պատասխանեց տէր Գերնոտ.
 «Պոյլաւընութիւն ըրէք անոնց որ մեկնին.
 Բայց գիտցուցէք անոնց որ վեց շաբաթ վերջ
 Պէտք է դառնան հոս հանդէսի մը շըթեղ.
 Ամէնքն իրենց վէրքերէն այն ժամանակ
 Բուրոյրվին առողջացած պիտի չլան»:
 Կը փափագէր Նիզըրլանդի Սիգֆրիտն ալ

Հրաժեշտ առնել: Երբոր իր միտքն իմացաւ
 Գունթեր արթայն, աղաչեց զինք շատ սիրով
 Որ տակաւին իր քով մընայ: Արթայն
 Եթէ չըլլար քոյրը՝ Սիգֆրիդ անկասկած
 Յանձըն պիտի շանէր: Այն շատ հարուստ էր,
 Ուտի էր վարձք բընաւ պիտի շըրդունէր,
 Թէեւ անոր արժանի էր իրաւամբ:
 Արթայն շատ էր կապուած անոր, նոյն նըման
 Ազգականներն, որոնք տեսած էին լաւ
 Պատերազմին մէջ Սիգֆրիդի հըրաշքներն:
 Գեղուհիին համար մընալ որոշեց,
 Որ զայն տեսէ. ինչ որ յետոյ ունեցաւ
 Տեղի. տեսաւ իր փափագին համեմատ
 Կոյսը. անկէ վերջ Սիգմունդի դէպ երկիրն
 Երիվարեց անի ուրախ եւ զըւարթ:

Արթայն անտիւն ասպնջաւոր ամէն ժամ
 Կը խրախուսէր ասպետութեան մարգանքներն,
 Ունեց իրենց զիրենք սիրով կու տային
 Քաշերն առոյգ: Բարձրացընել տըւաւ տն
 Վըրսի առջեւ աւազին վրայ աթոռներ
 Բուրգոնդիա եկող բոլոր մարդներուն:

Երբ մօտեցաւ անոնց զաւու ժամանակն,
 Աղուոր Քրիմհիլդն իմացած էր թէ արթայն
 Կ'ուզէր հանդէս մը տալ մեծ իր մարդերուն:
 Ի գործ զըրին ժողովուն մ'անխոշջ այն ատեն
 Շընորհաբեզ շատ ալ կ'ինէր՝ հանդերձներ,
 Ժապաւէններ՝ պատրաստուել՝ որ կըրնին
 Ամենաճոխ Ուտէն լըսեց պատմութիւնն
 Հոն հաւաքուող մարտկիներուն սիգախոխտ,
 Շատ պերճ գգեստներ հանուեցան դուրս արկղերէն:

Սիրոյն համար իր տըղոց՝ նէ պատրաստել
 Տըւաւ շըթեղ հանդերձներ. շատ տիկիներն,
 Որիորդներն, եւ մարտկիներ քաշառոյգ
 Բուրգոնդիայ՝ զարդարուեցան այն կերպով:
 Դշնայն տըւաւ օտարներու համար ալ
 Մեծապայծառ շատ ըզգեստներ հանդերձել:

Հ Ի Ն Գ Ե Ր Ո Ր Դ Պ Ա Տ Ա Ն Ա Ր

ԻՆՉՊՍ ՍԻԳԳԻԴԻ ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ՏԵՍԱՒ
 ՔՐԻՄՀԻԼԻԸ.

Կը տեսնուէր երիվարելն ամէն օր
 Դէպ ի ափերը Հոնեսոսի՝ հանդէսին
 Ներկայ ըլլալ ուզողներուն: Եւ անոնց
 Որ կու գային թագաւորին մեծ տէրէն
 Դէպ այն երկիրը՝ կու տային ձի եւ զգեստ:
 Վաղ պատրաստներ էին զանէր՝ սեղաններ

Նըշանաւոր եւ քաջընտիր մարտերու
Համար, ինչպէս որ յիտոյ մեզ ըստեցաւ.
Երեսուն հատ իշխան եկան հանդէսին:
Կիներն ելնր էին մրցման ինքզինքնին
Ջարդաբեղու օրուան համար տօնական:
Առոյգ Գիզկէնրն երբեք հանգիստ չունեցաւ:
Ինքը, Գերոտտ եւ քի մարդիկը սիրով
Ընդունեցան բարեկամներն եւ հիւրերն:
Կ'ողջունէին զանոնք՝ ինչպէս պատշաճ էր՝
Քաղաքաւար կանոններու համաձայն:
Կը բերէին ասոնք երկիրն անհամար
կարմիր թամբեր, կը բերէին դէպ ի Հոնն՝
Տոսին՝ սպարներ զարդաբուն, պերճ ըզգեստներ.
Շատ հիւանդներ կ'երևային այն օրերն
Ոգեւորուած եւ խնդաքին: Եւ անոնք
Որ անկողին էին դնուս եւ ցաւած,
Կը մոռնային իր աստիճան դառն է մահ:
Չապաքինուած խօթիւրը վերջ կու տային
Իրենց ողբին եւ հեծովեանց: Հանդէսի
Ան օրերուն լուրէն զրաւթ թէին շատ:
Ինչպէս պիտի բերկրապատար ապրէին:
Բոլոր անոնք որ հոն էին՝ վայլեցին
Անշափ անշափ հանգչներ, խիղճ ցնծութիւն
Տարապայման: Ուրախութիւն մ'անսահման
Պատէք երկիրը անթիթերի ծայրալիւր:

Հոգեզալուստ էր, առաւօտ մը տեսան
Որ դէպ ի տօնը կու գային՝ անվէներ
Շատ մարդիկ հինգ հազար, եւ կամ աւելի
Նոյն իսկ՝ հազուած պերճապայծառ ըզգեստներ:
Զուարթացողիչ ըզգեստներն ըսկըստ
Շատ տեղերու մէջ՝ զրելով մէկըմէկ:

Արթայական ասպընջականը գիտէր
Մաքըն (ասի շատ լաւ ծանօթ էր իրեն)
Թէ ինչպէս իր բոլոր սրտով կը սիրէր
Նիդերլանդի դիւշազնի իր քայրը՝ թէնս
Դեռ չէր տեսած, բայց անոր մէջ քան ուրիշ
Օրիորդի՝ պիտի գիտէր զեղ մ'անհառ:
Որտեղի իշխանը խօսեցաւ արքային.
«Կ'ուզէ՞ք որ այս հանդէսը տայ ձեր պատուոյն
Աւելի եւս փայլ ու պերճանք, թոյլ տուէ՞ք
Որ մեր երկրին հըպարտութիւնը կազմող
Օրիորդաց գեղին վըրայ հիւանան:
Ի՞նչ պիտի 'լլար ուրախութիւնը մարդուն,
Ի՞նչ պիտի 'լլար երջանկութիւնն՝ անուշիկ
կոյսեր, չքնաղ կիներն եթէ չըլլային,
Թոյլ տըւէ՞ք՝ ձեր քոյրն Երեւայ հիւրերուն »:

Տրուած էր այդ խորհուրդը շատ քաջերու
Ի գոհութիւն: Ըսաւ արքայն. — «Պորհուրդիդ
Պիտ՝ հետեւիմ սիրով»: Բոլոր ըսողներն
Ուրախացան շատ: Աղաչեց ինք Ուսէ

Տիկնոջ եւ իր քրոջ որ հաճին արգունիք
Երթալ՝ առած իրենց կոյսերն հետերին:

Դարաններէն դուրս հանեցին գեղեցիկ
Պենապաճոյճ զարդեր, տըլգներ, ճարմանդներ,
Որոնք ծրարուած՝ պահուած էին խրամագով:
Վայելչօրէն պննուեցան շատ կիներ
Չքնաղապետ եւ երփներփին գոյնիւրով:
Մըտածեցին այն օրն առոյգ մարտիկներն
Որ շատ անուշ բան էր կիները դիտել.
Չոր պիտի՝ իրենք չըփոխէին ոչ ոչ իսկ
Ահեղագոր թագաւորի մ'երկրին հետ:
Կը դիտէին խանդաղակաթ՝ սիրակաթ
Օրիորդներն՝ որոնք ծանօթ չէին զեւս:

Հրաման տըւաւ հռչակաւոր թագաւորն
Որ իր քրոջը հետ քայլէին միասին՝
Որ ծառայեն իրեն՝ հարկուր հատ մարտիկ,
Ամենքն իրենց թայրաթոռ՝ սուր ի ձեռն.
Բուրգոնդներուն երկրին էր այս սովորոյթ:
Ամենաճոխ Ուսէն կու գար անոնց հետ:
Հետն ունէր խումբ մ'առողջագեղ կիներու,
Հարկուր կամ նոյն իսկ աւելի, եւ անոնք
Կը կըրէին գեղեցիկափայլ ըզգեստներ:
Եւ նաեւ իր չքնաղ դստերն ետեւէն
Կը քայլէին անթիւ կիներ գեղանի:

Եւ ահա մեծ տրաւէ մ'եւան անոնք դուրս:
Շատ դիւցազներ կը խնէին դէպ ի հոն,
Որ ըստ կարի լաւ տեսնեն կոյսը ազնիւ:
Եւ աւասիկ՝ սիրատենչակ օրիորդն՝
Առաջ կու գար իբր աշաւուշ վարդամառն՝
Ելելով դուրս ծոցէն մըթին ամպերու,
Եւ տազնապէ մը թեթիւցաւ ահաւոր
Ան որ կը կէտք զայն իր սրտին մէջ վաղուց:
Տեսաւ ան կոյսն իր ջուշխարսիկ գեղին մէջ.
Ջինջ քաբերով կը փայլէին ըզգեստներն.
Փայլալի իր վարդ աշտերուն սեղ կը կաթէր:
Եւ իր տենչանքն ինչ ալ ըլլար, ոչ մէկ մարդ
Պիտի կրնար պնդել թէ այս երկրիս վրայ
Տեսած ըլլար կոյս մ'աւելի գեղանի:
Ինչպէս կը գէտ աստղերը շինջ լուսընկան,
Երբ պապալաւուն լոյսն ամպերէն կ'իլլէ գուրս,
Այսպէս կը գէտ նէ միւս կիները բոլոր:
Շատ քաջերու հոգին կուրծքին մէջ ցառքեց:
Կը քալէին սենեկապետք առջեւէն
Շքեղանաճի. եւ մեծասիրտ մարտիկներն
Կը խընէին տեսնելու կոյսը սիրուն:
Սիգֆրիդ իշխանը կը զգար սէր եւ տանջալք:
Կը մղտածէր ինք իրեն. «Ի՞նչպէս եղաւ
Որ ես քեզ այսքան սիրեցի: Յնորք մըն է
Տըղայական. բայց եթէ հարկն ըստիպէ
Որ ես զատուիմ քեզէ՝ Ի՞նչ քաղցըր քան մահ »:

Մերըրկուած այս մտածութեանով՝ ստէպ ըստէպ
կարմըրեցաւ՝ գունատեցաւ: Կեցած էր
Հոն Սիզիլիոյ դուրին այնքան սիրային,
Իբրեւ թէ ան պատկեր ըլլա՞ր՝ նշկարուած
Մագաղաթի վրայ վարպետէ մ'հանձարեղ:
Եւ ամէն ոք կը վըկայէր թէ երբեք
Այնքան չքնաղ հերոս մը չէր տեսած մարդ:

Ընկերոգիները կիներուն խնդրեցին
Որ ամէն զք նամուրէն քաշուէր դէպ ի հո,
Եւ մարտիկներն հնազանդեցան. հրճուեցուց
Ազնւատիրտ կիներուն տեսքը քաջերն.
Որովհետեւ կը տեսնէին որ յառաջ
Կու գային պերճ տարագով շատ վեհ կիներ:

Բուրգոնիոյ պետը Գերոնտ խօսեցաւ.

« Անոր որ այնքան միծանձնեայ հոգիով
Մատոյց ձեզ իր ծառայութիւնն, ո՞վ Գունթեր,
Իմ սիրելի եղբայր, պատիւ ըրէք արդ
Այնչեւ այս միւս դիւագններուն համարէն:
Պիտ՝ այս խորհուրդս ինձ չառի՞նք բնաւ ամօթ:
Սիզֆրիդը քաջ մտեցուցէք իմ քերթո՞ս.
Որպէս զի նշ գային ողջունէ՛, մնէք անով
Պիտ՝ երջանիկ ըլլանք. թող նէ որ երբեք
Չողջունեց ոչ մի մարտիկ՝ զինքն ողջունէ,
Որպէս զի այն սուրն ազնիւ ձեզ պատաշկիք»:

Թագաւորին ազգականները գացին
Հերոս Սիզֆրիդը գտնելու: Խօսեցան
Այսպէս. անոնք Նիդերլանդի մարտիկին.

« Կը հրաւիրէ ձեզ Թագաւորն ալքունիք,
Որպէս զի իր քոյրը ձեզի ողջնն տայ.
Ասիկա ձեզ իբրը պատիւ է եւ շուք»:

Ասոր վըրայ հերոսին սիրտը ճըխաց:
Կը կրէր սրտին մէջ խնիդ մ'առանց դառնու.
Պիտի տեսնէր դուստրը չքնաղ Ուտին: Թիան.
Սիրակաթ կոյսն ընդունեց զայն շնորհալից:
Երբոր տեսաւ նէ իր առջին կանգուն հոն
Մեծասիրտ մարդը՝ բոց մ'այտերն երգունեց:
Գեղեցիկ կոյսն ըսաւ. « Քարթի եկաք դուք,
Սիզֆրիդ իշխան, ասպտ ազնիւ եւ ընտիր:
Այս ողջուկն անոր հոգին բարձրացաւ:
Ան ծրեցեալ ազնւօրէն է յայտնեց
Շնորհակալիք. սիրոյ հրապոյրը գանձը
Կը մըղէր մին միւսին. անոյ՜ յայտածքով
Կը նայէին իրարու պէտն, օրիորդն:
Ասի անոնք զաղտազուրկ կ'ընէին:

Այս վայրկեանին թէ նէրա ձեռքն ըսպիտակ
Սեղմընեցաւ սրտի գողտրիկ գորովով,
Կ'անգիտաւամ՝ բայց չեմ կրնար հաւատալ
Որ գայն բրած ըլլան երբեք: Եթէ ոչ՝
Սիրոյ կրակով միացող սրտերն այն երկու
Մեղադրանքի պիտի 'լլային արժանի:

Ոչ ամառուան եղանակին, Մայիսի
Ոչ օրերուն՝ ան իր հոգւոյն մէջ երբեք
Կըրեց այնքան մեծ ցնծութիւն՝ որքան այն՝
Ջոր ըզգացուց իրեն շինջ ձեւք կոյսին,
Որուն սիրով կ'ըզմակաթէր տիրանալ:

Հաս մարտիկներ մտածեցին. «Ա՛խ, ինչո՞ւ
Չեմ կրնար իր քովէն քաշել՝ կը քաշէ
Ինչպէս Սիզֆրիդ, կամ ներա քովը հանգչիլ:
Պիտի մարդ իմ մէջս ամէն ոյս ու քննն»:

Ոչ մէկ մարտիկ անկէ յետոյ չըպաշտեց
Լաւ եւս բամբիլ մ'այնքան սիրուն՝ գեղանի:
Հիւրերը որ Թագաւորին ալ երկրէն
Ըլլային հոն եկած՝ ամէնքն հիացան
Այն զոյգին վրայ բոլոր սուահին մէջ. տըրին
Օրիորդին թոյլ որ քաջ մարդն համբուրէ:
Իր կանանքն մէջ բընաւ երբեք չունեցաւ
Սիզֆրիդ ասկէ աւելի քաղցըր վայրկեան:
Հոյն պահուն այսպէս խօսեցաւ Դանիոյ
Արքայն. «Այս բարձր ողջոյններուն պատճառաւ
Հատ մարտիկներ հաստոյր վէրքեր բտացան
Քաջ Սիզֆրիդի ձեռքէն. ես իսկ համն ստի
Իր զօրութեան. Աստուած ընդմիջտ հեռացնէ
Թող իր մարջն վերադառնալ Դանիա»:

Ամենուրեք ճամբուն վըրայ տեղ տըրին
Չքնաղագոյ Քրիմֆիլդը. շատ քաջ մարդեր
Տեսնընեցան, որ կ'երթային ներա հետ
Եկեղեցի. փութանակի զատուեցաւ
Անկէ հիտոսը շնաշարահիկ եւ արի:
Գընաց նէ մայր եկեղեցի, ետե՛նէն
Կերթային շատ կիներ. բամբիլն այնքան ճոխ
Ունի զարգեր, որ շատ ուխտեր եւ իղձեր
Կը բարձրանան իր շուրջը. նէ ծընած էր
Հնչտանք՝ անթիւ մարտիկներու աշգրտուն:
Բսպատեց հոն Սիզֆրիդ նեղսիրտ՝ անհամբեր
Որ սուրբ երգերն աւարտէին: Ան կրնար
Շընորհակալ ըլլալ բախտին որ իրեն
Նըպատատուր էր նոյն նըման անիկա
Ջոր կը կըրէր իր սրտին մէջ: Եւ ինքն ալ
Կը սիրէր այնքան կաթոգի եւ կղկաթ
Չքնաղ բամբիլն, եւ ոչ առանց պատճառի:

Պատարագէն վերջ նէ ժամէն երբ հլաւ,
Հրաւիրեցին հերոսը քաջ որ երթալ
Ներա քով: Կոյսը սիրակաթ ըսկըտաւ
Հախ շնորհակալ ըլլալ որ ան կ'ուրեք էր
Մարտիկներուն առջեւ այնքան քաջաբար:
« Թող Աստուած ձեզ վարձատրէ, ո՞վ տէր Սիզ-
բուս Գրիմֆիլդ, որ արժանի էք հզօր լիքիդ,
Որ մարտիկները ձեզի այնքան կ'ապուին
Եւ ունենաւ վըրանիդ այնքան միտ
Ինչպէս որ ես կ'իմանամ շատ շատերէն»:

Ան ըսկըսաւ գորովագին՝ խանդակաթ
 Նայել տիկին Քրիմֆիլդի։ «Ե՛ս ձեզդ միշտ,
 Ըսաւ Սիգֆրիդ արին, պիտի ծառայեմ
 Եւ պիտի հանգիստ չըտամ երբեք զըլուխիս
 Մինչեւ ըլլամ, ցորչափ ապրիմ՝ արժանիք
 Ձեր շնորհին։ Որ ձեզ ըլլամ հանելի՜
 Պէտք է այսպէս ըլլայ, տիկին Քրիմֆիլդ»։
 Տասներկու օր տեսան հերոսը ամէն
 Գովեստներու արժանաւոր կոչանի քով,
 Երբ առջեւէն մտերիմներուն՝ կ'երթար նէ
 Դէպ աղքունիք։ Երիտասարդ մարտիկին
 Կը տանէին հոգ ու խընամ մեծ օխով։
 Եւ ամէն օր կար ցնծութիւն, բերկրութիւն
 Եւ մեծ ազմուկ սրահին առջեւ Գունիթերի։
 Եւ ներսն ու գուրսը քաջասիրտ շատ մարդեր։
 Որտեւր, Հագէն ըրին հրաշքներ սիրայի։
 Պատրաստ էին կատարելու աներկիւզ
 Եւ անդանդազ ինչ որ կրնայ փորձել մարդ՝
 Մրցանքներու վարժ քաջարի հիւցազներն։
 Անոց վըրայ բոլոր հիւրերն հիացան։
 Ողջ Գունիթերի երկրին պատիւ մ'էր այս մեծ։
 Տեսնուեցան ահա դիմել յառաջ
 Անոց՝ որոնք իրենց վէրքին պատճառաւ
 Ձէին կրցած գաւ։ Կ'ուզէին մասնակցիլ
 Կոչնականաց զըսարճութեան, եւ կուռիլ
 Վահաններով եւ տէգերով։ Մրցեցաւ
 Հաւերնին շատ մարդ, ոյժերնին մեծ էր շատ։
 Ասպնջականն արքայական հրամարնել
 Տըւաւ ընտիր կերպարներ՝ հանդէսին։
 Եւ առաւ յանձն ամէն տեսակ նեղութիւն
 Որ ինքզինքը զերծ պահէ սողունների
 Ստուերէն անգամ, որ այսպիսի դէպքերում
 Դիւրաւ կրնան արքաներուն վրայ չգիւղի։
 Կը տեսնուէր օր ան կ'երթար կ'այցելէր
 Սիրողաբար իր հիւրերուն։ Ըսաւ ան.
 «Գուք, մարտիկներ ընտիր, ասկէ չըմէկնամ
 Իմ պարգևներս ընդունեցէք։ Հանելի
 Ձեզ միշտ ըլլա՛լ այս ահա իմ մըտածումս։
 Ստացուածքս մի՛ անարգէք. գայն ձեզի հետ
 Կ'ուզեմ բաժնել. այս ահա իմ հաստատ կամքս»։
 Դանիացիք այսօրինակ խօսեցան.
 «Դէպ հայրենիք չերիվարած մենք հոսկէ՜
 Կը փափագինք խաւերժական հաշտութիւն։
 Մեր քաջերուն խաղաղութիւն է պիտոյ։
 Ձեր սուրբիւն կորուսի՞ր շատ մարտիկներ»։
 Իր վէրքերէն ապաքինած էր Լիւզգաստ։
 Սպըստներուն պեղը պրծաւ զուպարէն,
 Բայց այս երկրին մէջ թողութիւն շատ մեռեալ։
 Արքայն Գունիթեր զընաց Սիգֆրիդը գտնել
 Ըսաւ քաջին. «Խորհուրդ տուր ինձ, ի՞նչ ընեմ»։

Կ'ուզեն հիւրերն երիվարել վաղն առտու.
 Կ'առաջարկեն խաղաղութիւն տեսական
 Ինծի եւ իմ մարտիկներուս։ Ըսէ ինձ,
 Ո՛վ քաջարի Սիգֆրիդ, ես ի՞նչ պէտք է 'նեմ։
 Պիտի 'սեմ ինչ որ կ'ընծայեն այս պետերն.
 Ազատօրէն թի՛ք թողում որ մեկնին,
 Ինծի պիտի այնչափ ոսկի տան անոնք։
 Որքան կրնան տանիլ զրատներն հինգ հարիւր»։
 Ըսաւ Սիգֆրիդ. «Պիտի ըլլաւ այդ լաւ գործ։
 Թողէ՛ք մեկնին ազատօրէն այս երկրէն,
 Եւ թող ազնիւ այդ մարտիկները դադրին
 Այսուհետեւ դէպ ի երկրիւրդ գործել
 Արշաւանքներ թշնամական։ Թող ըլլան
 Ձեզ գրաւական աշերն երկու պիտերուն»։

— Պե՛տ հետեւի՛ր այդ խորհուրդին. թող մեկ-
 Դանուցուեցաւ զոյգ թշնամի պետերուն [նին]։
 Թէ պիտի ոչ ոք ընդունէր ընծայած
 Իրենց ոսկին։ Հայրենիքին մէջ իրենց՝
 Սիրելիներն յաղթուած այս քաջերուն
 Կը հնծէին եւ կ'ողբային անձկալից։
 Գանձերով լի շատ վահաններ բերուեցան։
 Արքայն զանոնք բաժնեց առանց կշռելու
 Իր սիրելեաց։ Հինգ հարիւրէ աւելի
 Մարք կար. տւերն էր այս խորհուրդը Գերիտտ
 Քաջակողովը Գունիթերն ընդամենը
 Առին ամէնքն, որովհետեւ ունէին
 Մեկնելու մեծ փափազ։ Հիւրերն աւասիկ
 Սկսեան անցնիլ Քրիմֆիլդի առջեւէն
 Եւ առջեւէն Ուտէ տիկին թաղուհայն։
 Անկէ յետոյ չեղան երեք մարտիկներ
 Որ ողջունուած ըլլան այնքան յարգանքով։
 Երբոր անոնք դէպ հայրենիք միկնեցան,
 Մնացին զատարկ բնակարաններ անհամար։
 Սակայն արքայն քաղաքավար եւ ազնիւ՝
 Մնաց միայն իրեններուն հետ եւ շատ
 Ազնւական մարդոց, որոնք ամէն օր
 Ձգնաղագէդ Քրիմֆիլդի քով կ'երթային։

Սիգֆրիդ բարի հերոսը՝ ինչ ալ կ'ուզէր
 Հրաժեշտ տեսնել մեկնիլ. յունէր յոյս ստանալ
 Ձայն որ սրտին մէջ կը կըրէր։ Արքային
 Ականջն հասաւ մեկնիլ ուզելը պնդով։
 Գիւղէն սակայն յաշողեցաւ չընել միտքն։
 «Ո՛ւր կ'ուզես դուն երիվարել, վե՛հ Սիգֆրիդ։
 Կ'աղաքեմ քեզ, մեր քաջերուն քով կեցիր,
 Գունիթեր քով կեցիր եւ իր մարդերուն։
 Շատ գեղեցիկ կիներ կան հոս, զանոնք ես
 Քեզի ցուցնեմ պիտի բոլոր որ տեսնես»։
 Արի Սիգֆրիդն ըսաւ. «Թողունք ձերն հոն։
 Ասկէ հեռու երիվարել կ'ուզէի։
 Փոխեցէ մտաւրս. վահաններն առէք ներս»։

Վերադառնալ կ'ուզէի իմ հայրենիքս:
Ազնւորօրէն միտքս չըջնէ տուա Գրիգորս »:

Բարեկամաց սէրը զիւցազն հոն բռնեց:
Ոչ մի տեղ, ոչ մէկ երկրի մէջ չըկեցաւ
Աւելի մեծ երջանկութեամբ մրնալ ան,
Ան ամէն օր տեսաւ Քրիմսիլը չքոտղ:
Նէրա անշափ գեղեցկութեանը համար
Գիւցազը հոն մնաց. ժամանակը անցաւ
Ձրօսակներով, բայց սէրը զինքն կը բռնէր.
Անոր յաճախ ան տագնապները կը զգար.
Այս տարփանքին երեսէն քովը վերջէն
Հաշակեց մահ մը ցաւագին՝ ողբալիս:

(Շարունակելի) Թարգմ. Հ. Ա. ՂԱՅԻԿԵԱՆ

ԱՆՔԱՆԻՆ

Ոչ ետքեկի քաղտը է ինձ այս ծովիմ մէջ
ԼՆՈՐԱՐՍԻ

Երեկորին ժամն է: Ահա կը լըռէ
Դադիկներու համբոյն անոյ՜ հովտին մէջ,
Ու կապոյտէն շիթ շիթ գիշեր կը կաթի
Գիշեր լըռին խորհուրդներով իր թաքուն:
Եւ դուն յառած աչքերդ պիշ կը դիտես,
Թշուա՜ն հոգի, աստղերու ցուրթն երեւոյն
Բիւրեղին մէջ առուին, որուն ալիքներն
Յաւերժական կեանքի նըւագն անփոփոխ
Նոր ափերու պատմելով միշտ կ'ընթանան...
Ու կը կարծես թէ քեզ համար լոկ այս կեանքն
Արբիծ վարդին հետ կ'ամենցնէ դաժան փուշ.
Արշալոյսը շինջ ցօղին հետ կ'արբենայ
Ամէն բաժակ թշուառութեան արցունքով.
Եւ ալիքներն հեզամրմուռն կը տանին
Դադիկներու համբոյն, արցունքն աստղերուն.
Եւ միթէ այդ չէ՞ սին պառկերը կեանքին
Ժամանակի յարափոփոխ անտին տակ
Որ խուսափուկ ըստուերին պէս կ'ընթանայ:
Ովկեանին ծոցն անոնք կ'երթան, ու անդամ՝
Ինչպէս ժլպիտն ու ծաղիկներ վաղանքիկ:
Ես ալ անոնց հետ կ'ընթանամ ու արդէն
Լեռ ու հովիտ, անծայր դաշտեր կը սպառին,
Ահա ովկեանն անդունդներով խորատոյզ,
Ջինջ աստղերու սափորն ազի արցունքով,
Փոքրկացած ինչպէս կաթիլ մ'անքանակ
Մըտածուիտ մէջն է, և ես կ'ըմբռնեմ
Թէ ո՛րքան խոր ու անսահման է այս միտքն,
Եւ տիեզերք անգամ անհետ կ'ընկղմին
Աստուածութեան այդ ճաճանչին մէջ աղօտ:
Ու կը թողու՜մ ափերն ու ծիրն ովկեանին
Սաւառնելով պարունակներն աստղերուն.
Նոր ու չքնաղ աստեղատուն կը կերտեմ

Արեգակներ և հրազունտիր լուսարժի
Նոր արփիներ, նոր արշալոյս, նոր երկիրք
Եւ նոր աստղեր զմրուիտ, յակիրթ, շափողայ
Ուսկից հերդէն հոսին գետերը գունեան
Եւ գահալէժ սուգին անդունդին անյառակ:
Յառա՞ջ... հա՛ա գոյ կ'էակ կը սպառին
Ու կը բացուի անէութեան ովկեանտն
Ու միտքը նուրբ վեր քան ամէն թանձր էակ
Յախուռն, ըմբոստ իր յետին ճիգը լարած
Նը վարզէ... բայց յանկարծ անգոր նա կը զգայ
Իր նուրբ թեւերն ու թալկացած կը դիտէ
Յախուռնից անծայրածիր վիճը մութ.
Հուսկ զարհուրած այդ տեսիլքէ՜ կ'ընդոստնու
Մահու աստուան կը թափանցէ էութիւնն
Ու կարծես յանկարծ իր լոյս բերն արփենի
Խաւարանայ յաւիտենից մութին մէջ,
Անհացած ննջէ քննով մ'անյարբի՜
Ինչպէս թշուառն որ անդունդի եզրիցին
Անդիժաղի գորութիւնէ մ'անծանօթ
Վար կը ձգուի գահալիժով վըհին մէջ,
Ու չէ ինձ քաղցր այդ ծովին մէջ նաւեկել...
Այլ կը սիրեմ ծաղիկներու գիրկն անոյշ
Որ գիշերներն բենեզ քօղով կը ննջեն,
Արշալոյսին բերէն ցօղ, լոյս ծծելով
Կ'երգեն ինչպէս կ'երգէ թռչնիկն օտտին վրայ.
Կ'երգեն ժլպիտն Անոր, որ երբ կապարած
Արաշուժիւնն, դիտեց ամէն էակներն
Յաւերժական բարձունքներէն իր փառքին...
Տեսաւ ամէն ինչ, գուարհացաւ ինքնիրեն.
Ու երբ հնչեց գոհութեան ձայնն իր բերնէն
Թըռաւ ծալիտն ալ երեսէն ու երեսն
Համբուրեց բերբ բլուրներուն, մարգերուն՝
Ու փթթեցան հոյլ հոյլ անոյշ ծողիկներն
Եւ երգեցին երանութիւն, կեանք, ու սէր...
Անհունութիւնն անէութեան է անդունդն
Ու նաւեկել լոն չէ ինձ քաղցր արգարէ.
Չքնաղ աստղերն ալ անբարբառ խորագած
Ահէն, Անծայրն ինձ կը պատմեն, և սակայն
Չունին քնքոյշ ծաղիկներուն սիրիւրդներն
Նըւագելու յաւերժական գեղեցկով
Գեղեցկութիւնն ու սէր... որոնց համար լոկ
Միտքը թըռիւ է ամէն սիրտ. բաբառն է...
Բայց քաղցր է ինձ այս ափին վրան ընկղմիլ
Ուր կը փթթին յաւերժական ծաղիկներ
Ու մարդն՝ անմեղ մանուկ դարձած կը ժպտի
Ու ժմտելով ծաղիկներուն հետ կ'երգէ...
Գեղեցկութիւնն ու սէր կ'երգէ... այն ատեն
Ճաւ ու արցունք կարծես ընդ միշտ կը աղորին...
Ու քաղցր է ինձ այդ գիշերն մէջ նաւեկել...
Հ. ԵՂՆՈՒ ՓԵՏԻՆԵԱՆ